

EMBER ÉS TÁRSASDALOM 1 +2240

ÖNISMERET 1 +018

ÖNISMERET

1-4. évfolyam

Az *Önismeret* tantárgyi kerettanterv az *Értékközvetítő és képességfejlesztő program (ÉKP)* keretei között az 1-10. évfolyam számára kimunkált, a gyakorlatban több ízben kipróbált, a NAT 2003-hoz igazított részletes kerettanterv. A kerettantervet és taneszközait használhatják, választhatják azok az iskolák (pedagógusok), akik a Képességfejlesztő és értékörző kerettanterv (KÉK) alkalmazásával, adaptálásával dolgozzák ki helyi tantervüket. Az itt közölt *Önismeret* kerettantervnek szerves folytatása az 5-8. évfolyam számára kidolgozott kerettanterv.

Javasolt óraszám

Anyanyelv és irodalom keretén belül tanítandó

Évfolyam	1.	2.	3.	4.
Óraszám (hetente)	1	0,5	0,5	0,5

Az ÉKP és a NAT 2012 viszonyának jellemzői

Az ÉKP *Önismeret* tantárgyi kerettanterv a NAT **Ember és társadalom** (társadalmi, állampolgári ismeretek, emberismeret), **Ember és természet** (természetismeret, biológia-egészségügy) és **Életvitel és gyakorlati ismeretek**: technika (egészségügy), háztartástan (a család egészsége, élet a családban, családi szabadidő), pályaelemzés műveltségi területekre terjed ki. A KÉK *Embertan* tantervével együtt teljes egészében lefedi az **Emberismeret** műveltségi részterületét, valamint minden műveltségi területből lefedi az *emberrel mint biológiai, társadalmi lény* kapcsolatos ismereteket, s mindezeknek az *önmagunkra vonatkoztatását*. A kerettanterv az 1-4. évfolyamon a NAT-hoz viszonyítva plusz követelményeket tartalmaz a tanulók *önazonosság-tudatának* erősítéséhez (személyi adatok, külső és belső tulajdonságok), egy teljes félévet szán a *saját élettörténet* megismerésére. A kiemelt fejlesztési feladatok követelményei közül a **Testi és lelki egészség** valamennyi elemét tartalmazza. Ezen kívül segíti az **Információ és kommunikációs kultúra**, a **Tanulás** és a **Pályaelemzés** követelményeinek teljesítését.

Az Önismeret kerettanterv jellemzői

A kerettanterv integrál minden emberről szóló ismeretet, és a tanuló aktuális fejlettségi szintjén értelmezi azokat. Segít abban, hogy a tanuló a megszerzett ismereteket önmagára is tudja vonatkoztatni, így a tanulás folyamatosan saját élményekkel gazdagodjon. A kerettanterv *személyközpontú, mentálhigiénés orientációjú*. Minden tanulócsoport számára ajánlott. Az átlagos fejlettségű, érdeklődésű tanulóknak szánt önismereti napló és munkafüzetek segítik a fejletlenebb önazonosság-tudattal rendelkező (pl. intézetben felnövő, elhanyagolt, érzelmileg sérült) gyerekekkel való lassúbb, de elmélyültebb foglalkozást. Az *Önismeret* tanulása természetes kíváncsiságot igényel, előzetes tudást nem vár el a tanulóktól. Miközben kiemelten kívánja fejleszteni az *önismereti*, és az *önérvényesítési képességeket*, bizonyítottan jelentős hatást gyakorol a tanulók *szociális képességeinek* (személypercepció, szociabilitás, empátia stb.) fejlődésére. Fokozza a tanulók *reflektivitását*, tudatosabbá és hatékonyabbá teszi *emberi kapcsolataikat, életvezetésüket*.

A kerettanterv alkalmazásához szükséges feltételek

Az *Önismeret*et bármilyen szakos tanár vagy tanító taníthatja, de különösen kedvező, ha esetleg pszichopedagógusi, gyógypedagógusi, szociológusi, pszichológusi, embertani felkészültséggel rendelkezik. Akiknek önismereti igénye, érzékenysége, empátiája az átlagosnál magasabb színvonalú, és a tanulókkal való kapcsolata jó, az *Önismeret* tanulásának segítségével biztos eredményeket érhet el. Az alsó tagozatban más tantárgyak órakeretében is felhasználásra kerülhetnek önismereti témák (mert ezek igen sok integrációs, koncentrációs lehetőséget hordoznak). Tervezést annyiban igényel a tanterv, hogy a beszélgetések során célszerű, ha szőnyegen, vagy körbe rakott székeken ülnek a gyerekek. A tanulócsoport bontása is lehetséges: prepubertás korban nemként, de kizárólag akkor, ha a tanulók ezt kéri, igénylik.

Az önismeret tanulásának céljai az 1-4. évfolyamon

Az önismeret betekintést ad az ember pszichés sajátosságaiba, az embernek önmagával, társaival, a társadalommal, a természettel és a szellemi szférával való bonyolult viszonyába. Az önismeret keretében a tanulók megismerkednek élettörténetükkel, saját maguk és családjuk történetével, külső és belső tulajdonságaikkal, aktuális személyiségükkel, szűkebb és tágabb kapcsolatrendszerük jellemzőivel. Az önismeret - szemben a világegyetemmel, a távoli tájakkal és korokkal, az idegen nyelvekkel és kultúrákkal, az általános törvényszerűségekkel való ismerkedést lehetővé tevő, a külvilág felé orientáló tantárgyakkal - a befelé, az ember felé forduló tudás megszerzését segíti, a tanulók sajátos egyediségének, közvetlen környezetüknek és a kettő közötti interakciónak az eljátszásával, megtapasztalásával, megbeszélésével, elemzésével, a róluk való ismeretszerzéssel. Az önismeret tanulásának célja a tanulók önismeretének, társismeretének, szociális helyzetfelismerő képességének erősítése, hatékony életvezetési, szociális problémamegoldási stratégiák, megküzdési módok kiépítése és ezáltal az alkalmazkodó és önérvényesítő képességeik fejlesztése.

Az önismeret tanulásának célja az iskolai tanulás alsó szakaszában (az 1-4. évfolyamon) a tanulók figyelmének, érdeklődésének felkeltése önmaguk (és mások) iránt, annak bizonyítása, hogy nemcsak a külvilág, hanem a saját magunk (és mások) személyisége is lehet a tanulás tárgya. A folyamatos önismereti munka a tanulók többségénél segíti a pozitív énkép, a differenciált, reális önértékelés kialakulását, ami lehetővé teszi, hogy az ember békében éljen magával és környezetével. Ennek elérése érdekében a konkrét célok az alábbiak:

- Ⓜ Hibátlanul ismerjék meg a tanulók személyi adataikat, közvetlen családtagjaik személyi adatait, továbbá a személyi adatok legfontosabb gyakorlati alkalmazásait.
- Ⓜ Tudjanak azonosságot vonni és különbözőséget tenni az emberek között, szerezzenek tapasztalatot a másik ember direkt és indirekt jelzéseiről.
- Ⓜ Váljanak képessé az empátia, a szimpátia és az ellenszenv megfigyelésére, értékelésére.
- Ⓜ Ismerjék meg az életkoruknak és nemüknek megfelelő tipikus testi-lelki tulajdonságaikat, tevékenységeiket, képességeiket, motivációikat stb., a nemükből és a személyiségükből adódó különbségeiket, szerepszerű viselkedéseiket, tevékenységeiket.
- Ⓜ Ismerjék meg a család és néhány másodlagos (formális és informális) közösség alapvető funkcióit, jellemzőit.
- Ⓜ Szerezzenek információt az ember fejlődéséről, a fejlődési szakaszok jellemzőiről.
- Ⓜ Ismerkedjenek meg saját élettörténetükkel és - amennyiben családban élnek - családjuk történetével.
- Ⓜ Szerezzenek tapasztalatot mások róluk alkotott véleményéről.
- Ⓜ Szerezzenek ismeretet és tapasztalatot a személyiség fejlődését befolyásoló tényezőkről, az átlagostól eltérő személyiségfejlődésről.
- Ⓜ Alakuljon ki bennük empátia és tolerancia a másság iránt.

A tananyagelsajátítást, az ellenőrzést és az értékelést szolgáló módszerei

<i>A tananyagelsajátítást szolgáló módszerek</i>	<i>Az ellenőrzést szolgáló módszerek</i>	<i>Az értékelést szolgáló módszerek</i>
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Bábozás ❖ Szerepjáték ❖ Megfigyelés ❖ Tárgyi, emlék-, adat- és dokumentumgyűjtés ❖ Tulajdonságok összehasonlítása ❖ Megfigyelt jelenségek megnevezése ❖ Statisztika tanulmányozása ❖ Kiscsoportos beszélgetés ❖ Jelentés tisztázás ❖ Saját képességek számbavétele ❖ Szituációs játékok ❖ Filmrészletek és szituációs játékok elemzése ❖ Szöveg elolvasása és feldolgozása ❖ Élmények felidézése ❖ Napló vezetése 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ A tanult tények, tulajdonságok, fogalmak és összefüggések bemutatása bábozással, vizuális megjelenítéssel, pantomimmal, szerepjátékkal ❖ Önismereti napló "publikus" részeibe történő betekintés ❖ Feladatlap ❖ Beszélgetés ❖ Megfigyelés in vivo ❖ Névjegykártya készítés 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Szöveges szóbeli formatív értékelés ❖ Szöveges írásbeli formatív értékelés ❖ Félévi és év végi szummatív értékelés ❖ Önértékelés: minősítő kategóriákkal; tanulói követelményekhez való viszonyítással <p><i>Az értékelés dimenziói</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ A tényekre ráismerés (azonosításuk) ❖ Összekapcsolásuk más tényekkel ❖ A tények elhelyezése valamiféle fogalmi rendszerben ❖ A fogalmak összekapcsolása más fogalmakkal ❖ Az összefüggések alkalmazása <p>❖ Lásd még: <i>Megjegyzések az értékeléshez</i></p>

Megjegyzések az értékeléshez

A tanulói teljesítmények értékelésére az ötfokú érdemjegy-skála szolgál. Az erősen eltérő tartalmú teljesítmények osztályozását segítő, mintaként az elégséges és jeles minőséget (mint szélső értékeket) definiáló kijelentés-párokat (kifejezés-párokat) közlünk az alábbiakban; ezekhez viszonyítva állapíthatók meg a közbülső (közepes és jó) osztályzatok. Kijelentés-párok:

egy-két szavas (mondatos) kijelentés		folyamatos beszéd
puszta ténymegállapítás, megnevezés, felsorolás		fogalmi tisztázás, rendszerbe helyezés
a pontatlan leírás		a "sűrű leírás"
nagyobb segítséggel oldja meg a feladatot		önállóan képes megoldani a feladatot
az élményre csak töredékesen utaló kijelentés		az élményt teljességében és mélységében megjelenítő közlés
minimális eredetiség		nagyméretű eredetiség, kreativitás
egyféle (rutin) alkalmazás		új(abb) megoldást kereső (találó) alkalmazás

Tanulási cél, tematikus tananyag, tanulási program, teljesítmény

1. évfolyam

Az önismeret tanulásának céljai az 1. évfolyamon

A tanulók önazonosság- és állampolgári tudatuk erősítése érdekében hibátlanul ismerjék legfontosabb személyi adataikat, és tudják indokolni ennek a tudásnak fontosságát, célszerűségét. Tudjanak azonosságot vonni és különbséget tenni az emberek között. Legyenek tisztában azzal, hogy bármennyire is különböző külső és belső tulajdonságokkal rendelkezünk, mindannyian emberek vagyunk. Alakuljon ki bennük empátia és tolerancia a másáért. Szerezzenek tapasztalatokat, végezzenek megfigyeléseket, méréseket osztálytársaik körében. Tudjanak beszámolni tapasztalataikról, legyenek képesek bemutatni a gyerekek közötti azonosságokat és különbségeket.

Formatív értékelés

A tantervben jelölt minimum és optimum követelmények ajánlás a pedagógus számára az évközi értékeléshez

	TEMATIKUS TANANYAG	TANULÁSI PROGRAM	TELJESÍTMÉNY	
			MINIMUM	OPTIMUM
I.	SZEMÉLYI ADATOK	SZEMÉLYI ADATOK TANULÁSA		
1.	<i>Önazonosság megállapítását (igazolását) segítő személyi adatok</i>	<i>Az önazonosság megállapítását segítő személyi adatok játékos tanulása bábozással, szerepjáttékkal, névjegykártyák készítésével</i>		
1.1.	családnév, utónév - névnap, becenév	a családnév és az utónév megtanulása a bemutatkozás gyakorlásával, névjegykártya rajzolásával	Hibátlanul ismeri a teljes nevét.	Hibátlanul ismeri a teljes nevét. Hibátlanul be tud mutatkozni. Tudja, mikor ünnepli a névnapját.
1.2.	a születés adatai: a születés helye, a születés időpontja - születésnap	a születési adatok megtanulása bábozás és/vagy szerepjáték keretében	Hibátlanul ismeri a születési adatait.	Hibátlanul ismeri a születési adatait. Tudja, hogy közvetlen családtagjai mikor ünneplik a születésnapjukat.
1.3.	a családtagok adatai: az anya és az apa neve, az anya és az apa foglalkozása, munkája, a testvérek száma és neve	a családtagok fontosabb személyi adatainak megtanulása bábozás és/vagy szerepjáték keretében	Hibátlanul ismeri szüleinek teljes nevét, testvéreinek számát és teljes nevüket.	Hibátlanul ismeri szüleinek teljes nevét, foglalkozását, testvéreinek számát és teljes nevüket.
1.4.	a fontos címek: a lakás címe, az iskola címe	a lakás és az iskola pontos címének megtanulása bábozás és/vagy szerepjáték keretében	Hibátlanul ismeri a lakáscímét.	Hibátlanul ismeri a lakása címét, valamint az iskolája címét.
2.	<i>A személyi adatok gyakorlati alkalmazása (személyi igazolvány, útlevél, társadalombiztosítási kártya, tájékoztató füzet, ellenőrzőkönyv, osztálynapló, törzskönyv)</i>	<i>A személyi adatok gyakorlati alkalmazásának tanulása személyi adatokat tartalmazó dokumentumok számbavételével, nézegetésével</i>	Tudja, hogy a tájékoztató füzetében és az osztálynaplóban megtalálhatók a fontosabb személyi adatai.	El tudja mondani, hogy miért és milyen helyzetben van szükség a személyi adatok pontos ismeretére. Meg tud nevezni két-három olyan okiratot, dokumentumot, amely személyi adatokat tartalmaz.

II.	AZ EMBEREK AZONOSSÁGA ÉS KÜLÖNBÖZŐSÉGE	ISMERETEK TANULÁSA, TAPASZTALATOK SZERZÉSE AZ EMBEREK AZONOSSÁGÁRÓL ÉS KÜLÖNBÖZŐSÉGÉRŐL		
1.	<i>A külső sajátosságok azonossága és különbözősége</i>	<i>A külső sajátosságok azonosságának és különbözőségének megállapítása álló és mozgóképek, rajzok megfigyelésével, a külső sajátosságokat tükröző tulajdonságok felsorolásával, összevetésével</i>		
1.1.	a különböző nagyrasszokhoz és etnikumokhoz tartozó emberek külső sajátosságainak azonossága és különbözősége	a különböző nagyrasszokhoz és etnikumokhoz tartozó emberek külső azonosságának és különbözőségének megfigyelése, elemzése haj-, bőrszín, szem-, arc-ajak- és orrforma alapján; fotók, lapkivágatok gyűjtése különböző fajú, etnikumú emberekről	Felismeri képről, rajzról a tanult nagyrasszok legalább két jellemző külső jegyét.	Önállóan le tudja írni a tanult nagyrasszokhoz tartozó emberek jellemző külső jegyeit.
1.2.	a különböző életkorú emberek (csecsemő, kisiskolás, felnőtt, öregkorú személy) külső sajátosságainak azonossága és különbözősége (testmagasság, testsúly, mozgás, beszéd)	a testmagasság, testsúly, mozgás és beszéd különbözőségének megfigyelése, elemzése csecsemő, kisiskolás, felnőtt és öregkorú személyeknél; fotók, lapkivágatok gyűjtése különböző életkorú emberekről	Felismeri képről, rajzról a különböző életkorú emberek legalább két jellemző külső jegyét.	Önállóan le tudja írni a különböző életkorú emberek jellemző külső jegyeit.
2.	<i>A belső sajátosságok azonossága és különbözősége</i>	<i>A belső sajátosságok azonosságának és különbözőségének megállapítása néhány tulajdonságpár (jógonosz, okos-butá, bátor-gyáva stb.) számbavételével, mesék, versek segítségével</i>	Felismeri a tanult tulajdonságokat és azonosítani tudja a tanult mesék, versek szereplőivel.	Felismeri a tanult tulajdonságokat és azonosítani tudja különböző mesék, versek, tanári elbeszélések szereplőivel, illetve mindennapi élethelyzetek szereplőivel.
III.	AZONOS ÉLETKORÚ GYEREKEK AZONOSSÁGA ÉS KÜLÖNBÖZŐSÉGE	TAPASZTALATOK SZERZÉSE AZ AZONOS ÉLETKORÚ GYEREKEK AZONOSSÁGÁRÓL ÉS KÜLÖNBÖZŐSÉGÉRŐL		
1.	<i>Az osztálytársak külső sajátosságai: a testalkat, az alak azonossága és különbözősége; az arc azonossága és különbözősége; a bőr-, a haj- és a szemszín azonossága és különbözősége</i>	<i>Az osztálytársak külső sajátosságainak összehasonlítása; egy-egy tanuló egész alakjának, kezének és lábának körberajzolása, összehasonlítása más tanulóról készült kontúrrajzzal; egy-egy tanuló testsúlyának megmérése, összehasonlítása más tanuló testsúlyával; látható külső tulajdonságok (alkat, arcforma, hajszín, szemszín stb.) összehasonlítása</i>	Fel tudja sorolni önmaga és társai néhány külső tulajdonságát.	Differenciált leírást tud adni szóban önmaga és társai külső tulajdonságairól.

ÖNISMERET 7 +018

2.

*A fiúk és lányok közti különbségek:
a hajviselet különbségei;
az öltözködésbeli különbségek;
a játékok különbségei*

*A fiúk és lányok közti különbségek számbavétele
élmények, tapasztalatok felidézésével, ismertetésével,
lerajzolásával, szerepjáték keretében történő bemutatásával
a kedvenc játékokból szervezett kiállítás elemzésével*

Fel tud sorolni két-három saját nemére jellemző sajátosságot.

Le tudja írni, be tudja mutatni a fiúk és a lányok külső megjelenését, tipikus játékeit és tipikus viselkedését.

Év végi követelmények 1. évfolyam

- a) *Ismerje a teljes nevét. Legyen képes bemutatkozni, ha általa korábban nem ismert felnőttel vagy gyerekekkel kerül kapcsolatba.*
- b) *Ismerje leggyakoribb tartózkodási helyeinek (lakás, iskola) pontos címét.*
- c) *Legyen tudatában annak, hogy a személyek azonosítása elsősorban teljes nevükkel, anyjuk nevével és születési évükkel történik, ismerje ezeket az adatait.*
- d) *Tudjon mondani két-három olyan alkalmat, amikor szüksége volt, vagy lehet a személyi adatai pontos ismeretére.*
- e) *Tudjon nevezni két-három olyan okiratot (köztük iskolai dokumentumokat is), amelyek személyi adatait tartalmazzák.*
- f) *Legyen képes meghatározni fotókon, rajzokon látható személyek nemét, életkori szakaszát és azt, hogy a tanult nagyraszok közül melyikhez tartozik.*
- g) *Tudjon differenciált leírást adni szóban önmagáról és társairól külső tulajdonságaik alapján.*

Tanulási cél, tematikus tananyag, tanulási program, teljesítmény

2. évfolyam

Az önismeret tanulásának céljai a 2. évfolyamon

Az önismeret tanulásának célja annak beláttatása, hogy az öröklés által meghatározott és a szociális környezet hatásai által stimulált folyamatos fejlődés, örökös változás ellenére az ember egész élete folyamán azonos önmagával. A tanulók életkori sajátosságainak megfelelő szinten szerezzenek ismereteket az élőlények és kitüntetetten az ember fejlődéséről. Életük fontosabb eseményeinek felidézésével, átélésével ismerjék meg személyes múltjukat, ezáltal is erősödjön identitásuk.

Formatív értékelés

A tantervben jelölt minimum és optimum követelmények ajánlás a pedagógus számára az évközi értékeléshez

	TEMATIKUS TANANYAG	TANULÁSI PROGRAM	TELJESÍTMÉNY	
			MINIMUM	OPTIMUM
I.	ÖNAZONOSSÁG	AZ ÖNAZONOSSÁG ERŐSÍTÉSE		
1.	<i>Névre vonatkozó ismeretek</i>	<i>Névre vonatkozó ismeretek tanulása</i>		
1.1.	a becenév és a gúnynév	becenevek összegyűjtése, eredetük tisztázása; gúnynevek összegyűjtése, eredetük tisztázása; a gúnyolódáshoz való viszony megtapasztalása szerepjátékban, szerepcserével	Meg tudja különböztetni egymástól a becenevet és a gúnynevet.	Meg tudja különböztetni egymástól a becenevet és a gúnynevet, továbbá a becézés és a gúnyolódás szándékát.
1.2.	a családi és az utónév sorrendje hazánkban és külföldön	magyarországi és külföldi személyiségek családi nevének és utónévének kiválasztása névkártya-halmazból	Egy-két példát tud mondani arra, hogy vannak országok, ahol a családi és utónév sorrendje eltér a hazánkban meghonosodottól.	Több példát tud mondani arra, hogy vannak országok, ahol a családi és utónév sorrendje eltér a hazánkban meghonosodottól.
1.3.	a rokonok nevei	rokonok nevének összegyűjtése, felidézése	Fel tudja idézni közeli rokonai nevét.	Pontosan ismeri, fel tudja idézni a rokonai nevét.
1.4.	a névrokonság	a névrokonság jelentésének tisztázása, példák keresése a névrokonságra	Meg tudja különböztetni a valódi rokonságot a névrokonságtól.	Meg tudja különböztetni a valódi rokonságot a névrokonságtól. Példákat tud sorolni névrokonságokra.
2.	<i>Családra vonatkozó ismeretek</i>	<i>Családra vonatkozó ismeretek tanulása</i>		
2.1.	a család jellemzői (a családtagok száma, életkora, foglalkozása, életmódja)	a családi jellemzők számbavétele, ismertetése családtagoktól begyűjtött információk, adatok alapján; a családi és a közeli rokoni kapcsolatok felismerésének, megnevezésének gyakorlása	Ismeri saját és családtagjai személyi adatait (név, foglalkozás, születésnap).	Ismeri saját és családtagjai személyi adatait (név, foglalkozás, születésnap). Be tudja mutatni családtagjai munkáját, életmódját.

ÖNISMERET 10 +018

2.2.	a teljes család és az egyszülős család	a teljes család és az egyszülős család jelentésének tisztázása; családrajzok készítése	Tudja, mi a különbség a teljes család és a z egyszülős család között.	Ismeri, képes megnevezni és jellemezni a főbb családtípusokat
------	---	--	---	--

3.	<i>A gyerekek a családban</i>	<i>Ismeretek tanulása, élmények felidézése a gyerek családban betöltött szerepéről, kapcsolatairól</i>		
3.1.	a gyerekek szülei (vér szerinti szülők, nevelőszülők, örökbefogadás)	a vér szerinti szülő, a nevelőszülő és az örökbefogadás jelentésének tisztázása	Érti, mit jelent a vér szerinti szülő, illetve a nevelőszülő megnevezés.	Belátja és indokolni tudja a családban nevelkedés, illetve az örökbefogadás fontosságát.
3.2.	a gyerekek helye a testvérek között (egykeség; édestestvérek, féltestvérek, fogadott testvérek; a legkisebb gyerek, a legnagyobb gyerek, az egyetlen lánygyerek, az egyetlen fiúgyerek helyzete a családban)	a testvérek közötti kapcsolatok jellemzése, a gyerek szűkebb családjában elfoglalt helyzetének bemutatása élmények, családrajzok, családfotók segítségével	Két-három mondatban be tudja mutatni saját, családban elfoglalt helyzetét.	Részletes ismertetést tud adni saját, családban elfoglalt helyzetéről.
3.3.	a gyerekek nagyszülei (apai ág, anyai ág)	apai és anyai ági nagyszülők számbavétele, nevük lejegyzése	Be tudja sorolni legközelebbi rokonait az apai, illetve az anyai rokonsági ágba.	Be tudja sorolni közeli és távoli rokonait az apai, illetve az anyai rokonsági ágba.
3.4.	a családtagok kapcsolatai a tágabb családban (szülő-gyerek, nagyszülő-unoka, unokatestvér, nagynéni-nagybácsi)	a családtagok kapcsolatainak számbavétele családtagoktól szerzett információk alapján; a tágabb családdal kapcsolatos dokumentumok gyűjtése, családi emlékhelyek látogatása, gondozása	El tudja mondani, van-e unokatestvére, nagynénije, nagybácsija az apai vagy az anyai rokonsági ágon.	Be tudja mutatni a családtagok kapcsolatrendszerét a saját tágabb családjának példáján illusztrálva.
II.	AZ EMBER FEJLŐDÉSE	ISMERETEK TANULÁSA AZ EMBER FEJLŐDÉSÉRŐL		
1.	<i>Az életkori szakaszok</i>	<i>Ismeretek tanulása, emlékképek felidézése az életkori szakaszok néhány jellegzetességéről</i>		
1.1.	az élet kezdete és vége	kiscsoportos beszélgetés az élet kezdetéről és végétől az állatnál és embereknél, képek, és filmrészlet bemutatásával	Tudja, hogy az emberek és állatok élete véges.	Tudja, hogy az ember élete a születéssel (fogamzással) kezdődik és a halállal ér véget. Belátja, hogy az élet véges folyamat.
1.2.	az átlagos életkor (az embernél, az állatnál; régen és ma; Magyarországon, más országokban)	az ember és néhány állatfaj átlagos életkorának összehasonlítása; adatok, információk gyűjtése a régi korokban feljegyzett, illetve a hazai és a külföldi országokban regisztrált átlagos életkorról; a fejlett és fejletlen országokban előrejelzett várható élettartamról tájékoztató statisztikák tanulmányozása	Táblázatok alapján össze tudja hasonlítani néhány állat átlagos életkorát az ember átlagos életkorával. Fel tudja sorolni néhány olyan tényezőt, ami befolyásolja az életkor alakulását.	Tudja, hogy mi az átlagos életkora ma Magyarországon egy férfinak és egy nőnek. Táblázatok, diagramok alapján össze tudja hasonlítani néhány állat átlagos életkorát az ember átlagos életkorával. Statisztikai adatok alapján ismertetni tudja a különböző országok átlagos életkorának alakulását. Fel tudja sorolni az átlagos életkor alakulását befolyásoló tényezőket

ÖNISMERET 12 +018

1.3.	az életkori szakaszok	<p>egyéni időszak készítése, azon a saját, a szülők, a testvérek és a nagyszülők életkorának bejelölése;</p> <p>az életkori szakaszok megnevezése és jellemzése;</p> <p>családtagok és ismert életkorú személyek életkori szakaszokba való besorolásának gyakorlása;</p> <p>az életkori szakaszok felcserélhetlenségének tisztázása</p>	<p>Meg tudja nevezni az életkori szakaszokat. El tudja mondani az életkori szakaszok főbb jellemzőit. Családtagjait be tudja sorolni a megfelelő életkori szakaszokba.</p>	<p>Felismeri és meg tudja nevezni az életkori szakaszokat. Le tudja írni az életkori szakaszok fő jellemzőit. Belátja, hogy az életkori szakaszok felcserélhetetlenek. Családtagokat és más személyeket be tud sorolni a megfelelő életkori szakaszokba.</p>
------	-----------------------	---	--	--

III.	A SAJÁT ÉLETTÖRTÉNET	A SAJÁT ÉLETTÖRTÉNET SZÁMBAVÉTELE		
1.	<i>A fogamzástól a születésig</i>	<i>Információ gyűjtése a születés előtti múlttól a szülők, nagyszülők emlékképeinek felidézése, elbeszélése alapján</i>	Egy-két igaz kijelentést tud mondani az emberi élet születés előtti szakaszának jellemzőiről.	Rövid, összefüggő mondatokban tud beszélni az emberi élet születés előtti szakaszának jellemzőiről.
2.	<i>A születés</i>	<i>A születésre vonatkozó események, információk felidézése a szülőktől, nagyszülőktől gyűjtött információk alapján</i>		
2.1.	a születés helyszíne, körülményei	a születés helyszínének és körülményeinek felidézése dokumentumok (születési anyakönyvi kivonat, kórházi zárójelentés) fényképek és a szülők elbeszélése alapján	Meg tudja nevezni születése helyszínét. Ha elmondták neki, fel tudja idézni a születési adatait.	Rövid, összefüggő mondatokban tud mesélni a születéséről.
2.2.	a koraszülöttség	a koraszülöttség jelentésének tisztázása	Érti, mit jelent a koraszülöttség.	Röviden ismertetni tudja a koraszülöttség néhány jellemzőjét, lehetséges okát.
2.3.	az ikersülöttség	az ikersülöttség jelentésének tisztázása	Érti, mit jelent az ikersülöttség.	Röviden ismertetni tudja az ikersülöttség jellemzőit.
3.	<i>A gyerekek testi, mozgás-, beszéd-, értelmi és érzelmi fejlődése az iskola előtti korban</i>	<i>Információk gyűjtése szülőktől, nagyszülőktől a személyes múlttól (testi, mozgás-, beszéd-, értelmi és érzelmi fejlődésről)</i>		
3.1.	a csecsemő	a csecsemőkor fontosabb eseményeinek jellemzőinek felidézése szülőkkel, nagyszülőkkel; az ebből a korszakból való fotók, játékok, ruhák, egyéb tárgyi emlékek összegyűjtése	Eseményeket, időpontokat össze tud kapcsolni a saját élettörténetével. ("Amikor csecsemő voltam ...")	Tud mesélni a csecsemőkorának fontosabb eseményeiről.
3.2.	a kisgyerek	a kisgyermekkor fontosabb eseményeinek jellemzőinek felidézése szülőkkel, nagyszülőkkel, illetve saját élmények, emlékképek felidézése; az ebből a korszakból való fotók, játékok, ruhák, egyéb tárgyi emlékek összegyűjtése	Eseményeket, időpontokat össze tud kapcsolni a saját élettörténetével. ("Amikor kisgyerek voltam ...")	Tud mesélni kisgyerekkorának fontosabb eseményeiről.
3.3.	az óvodás gyerek	az óvodáskor fontosabb eseményeinek jellemzőinek felidézése szülőkkel, nagyszülőkkel, illetve saját élmények, emlékképek felidézése; az ebből a korszakból való fotók, játékok, ruhák, egyéb tárgyi emlékek összegyűjtése	Eseményeket, időpontokat össze tud kapcsolni a saját élettörténetével. ("Amikor óvodás voltam ...")	Tud mesélni óvodás korának fontosabb eseményeiről.
3.4.	a gyerek az iskola előtti intézményekben (bölcsődei, óvodai élmények, emlékek)	bölcsődei és óvodai élmények, emlékek felidézése	Amennyiben járt bölcsődébe, óvodába, fel tudja idézni egy-két bölcsődei, óvodai élményét, emlékét.	Amennyiben járt bölcsődébe, óvodába, fel tudja idézni bölcsődei, óvodai élményeit, emlékeit.

- a) *Legyen képes megkülönböztetni egymástól a hivatalos és nem hivatalos helyzeteket a névhasználat szempontjából.*
- b) *Legyen képes megkülönböztetni egymástól a becenevet és a gúnynevet, továbbá a becézés és a gúnyolódás szándékát.*
- c) *Legyen képes megkülönböztetni a valódi rokonságot a névrokonságtól és ezt példákkal is illusztrálja.*
- d) *Tudja pár mondattal meghatározni, hogy mit jelent a vér szerinti szülő, illetve a nevelőszülő megnevezés.*
- e) *Ismertse a családi kapcsolatok megnevezését a szűkebb és tágabb családi körben (szülő-gyerek, testvérek, férj-feleség, nagyszülő-unoka, nagynéni- unokahúg/unokaöcs stb.)*
- f) *Tudja besorolni közeli és távoli rokonait az apai, illetve az anyai rokonsági ágba, legyen képes egyszerű családfát rajzolni.*
- g) *Tudja megnevezni az életkori szakaszokat, és írja le azok fő jellemzőit. Tudja, hogy az életkori szakaszok felcserélhetetlenek.*
- h) *Családtagjait és más személyeket tudja besorolni a megfelelő életkori szakaszokba.*
- i) *Mutasson érdeklődést saját élettörténete iránt, tájékozódjon szüleitől a kisgyerekkoráról, gyűjtse össze az ehhez rendelkezésre álló tárgyi emlékeket, fényképeket.*
- j) *Tudja röviden ismertetni a születéstől az iskolába lépésig tartó fejlődési folyamat főbb állomásait.*
- k) *Szülei segítségével rekonstruálja saját élettörténetének főbb eseményeit, legyen képes részletesen mesélni csecsemő, kisgyermek és óvodás koráról.*
- l) *Dokumentálja saját fejlődését testmagassága, testtömege időközönkénti leméréssel, lába vagy keze alkalmankénti körberajzolásával.*

Tanulási cél, tematikus tananyag, tanulási program, teljesítmény

3. évfolyam

Az önismeret tanulásának céljai a 3. évfolyamon

Alakuljon ki a tanulóknak érdeklődés az életkoruknak és nemüknek megfelelő testi és lelki tulajdonságaik megismerése, tevékenységük, viselkedésük elemzése, értékelése iránt. Kapjanak képet az önismereti munka nehézségeiről, buktatóiról. A felnőttek és a kortársak megfigyelése révén a szociális percepció, a társismeret színvonalának emelése, a társas kapcsolatokra való nyitottság fejlesztése.

Formatív értékelés

A tantervben jelölt minimum és optimum követelmények ajánlás a pedagógus számára az évközi értékeléshez

	TEMATIKUS TANANYAG	TANULÁSI PROGRAM	TELJESÍTMÉNY	
			MINIMUM	OPTIMUM
I.	AZ ÖNISMERET LEHETŐSÉGEI ÉS NEHÉZSÉGEI	ÉLMÉNYEK, TAPASZTALATOK SZERZÉSE AZ ÖNISMERET LEHETŐSÉGEIRŐL		
1.	<i>A test külső sajátosságai</i>	<i>Ismeretek, benyomások, tapasztalatok szerzése külső testi sajátosságokról</i>		
1.1.	a test körvonala, a testalkat	a saját test és mások teste körvonalának és sziluettjének tanulmányozása körberajzolással; különböző testalkatú és életkorú embereket ábrázoló képek, rajzok összehasonlításával	Egy-két igaz kijelentést tud mondani, írni saját testalkatáról.	Valóságghú leírást tud adni saját és közeli ismerősei testalkatáról.
1.2.	az arc	a saját arc és mások arca jellemző vonásainak tanulmányozása, kifejezése rajzolással, tulajdonságok felsorolásával, leírással	Egy-két igaz kijelentést tud mondani, írni önmaga arcáról.	Valóságghú leírást tud adni önmaga és közeli ismerősei arcáról.
1.3.	a végtagok	kéz- és lábnyomok megőrkítése rajzban, agyagban	Egy-két igaz kijelentést tud mondani, írni saját végtagjairól.	Valóságghú leírást tud adni saját és közeli ismerősei végtagjairól.
1.4.	a fontosabb testméretek	a fontosabb testméretek megállapítása időszakos méréssel, az adatok feljegyzésével	Ismeri a fontosabb testméreteit (testmagasságát, tömegét).	Ismeri a fontosabb testméreteit (testmagasságát, tömegét, mell-, derék- és nyakbőségét).
2.	<i>A személyiségtulajdonságok</i>	<i>Ismeretek tanulása, tapasztalatok, élmények, benyomások szerzése a személyiségtulajdonságokról</i>		
2.1.	a gyermek képességei	saját képességek számbavétele, mások tapasztalt képességeinek felsorolása	Egy-két igaz kijelentést tud mondani, írni saját képességeiről.	Számba tudja venni saját képességeit és képességihiányait.

2.2.	a gyermek érzelmi életének sajátosságai	pozitív és negatív érzelmek számbavétele, élmények felidézése saját érzelmek kifejezéséről és mások érzelmi megnyilvánulásairól rajzok, fotók és tükör segítségével	Néhány kijelentést tud mondani, írni saját érzelmi életéről. El tudja mondani, hogy minek tud örülni, mi vált ki benne szomorúságot. Tudja, hogy az embereknek vannak jó és rossz tulajdonságaik, s hogy a tulajdonságok fejleszthetők.	Többé-kevésbé pontos elemzést tud adni saját érzelmeiről. Számba tudja venni saját erőnyeit és hibáit.
2.3.	a gyermek motivációinak sajátosságai	saját motivációk számbavétele, összevetése a kortársak szükségleteivel, vágyaival	Mer beszélni a vágyairól.	Többé-kevésbé pontos elemzést tud adni saját szükségleteiről, vágyairól.
2.4.	a gyermek tevékenységének sajátosságai	saját tevékenységek számbavétele, összevetése a kortársak tevékenységeivel; a tevékenységek jellemzése az önállóság, a kitartás, a pontosság és a lelkiismeretesség szempontjából	. Tevékenységeit jellemezni tudja az önállóság, a kitartás, a pontosság és a lelkiismeretesség szempontjából.	Pontosan le tudja írni saját tevékenységeit és jellemezni tudja azokat az önállóság, a kitartás, a pontosság és a lelkiismeretesség szempontjából.
3.	<i>Mások rólunk alkotott véleményének befolyása az önértékelésre (referencia személyek, vonatkoztatási csoport, iskolai értékelés, minősítés)</i>	<i>Önértékelést befolyásoló személyek és véleményük számbavétele</i>	Meg tudja nevezni azokat a személyeket, akiknek a véleménye leginkább befolyásolja önmagáról alkotott képét.	Meg tudja nevezni azokat a személyeket, akiknek a véleménye leginkább befolyásolja önértékelését, illetve azokat is, akik túlságosan alul- vagy túlértékelik tevékenységeit, tulajdonságait.
II.	A MÁSIK EMBER	ISMERETEK TANULÁSA, TAPASZTALATOK SZERZÉSE A MÁSIK EMBERRŐL		
1.	<i>Elsődleges jelzések (testi sajátosságok, nyílt kommunikáció, teljesítmények és tettek, öltözék)</i>	<i>Az elsődleges (direkt) jelzések számbavétele, aktualizálása osztálytársra, barátira; a ruha és egyéb viselet jelző funkciójának elemzése foglalkozási csoportoknál és mindennapi helyzetekben</i>	Felismer és meg tud nevezni egy-két direkt jelzést társai megfigyelése során.	Felismeri és meg tudja nevezni a direkt jelzéseket különböző korú személyeknél a mindennapi élethelyzetekben.
2.	<i>Az indirekt jelzések (az arcjáték, a tekintet, a testtartás, a gesztusok, a távolságtartás, a beszéd nem tartalmi jegyei)</i>	<i>Az indirekt jelzések felismerésének gyakorlása fotók, filmrészletek, mimetikus játékok elemzésével</i>	Felismer egy-két indirekt jelzést társai megfigyelése során.	Felismeri és meg tudja nevezni az indirekt jelzéseket a mindennapi élethelyzetekben.
3.	<i>A direkt és indirekt jelzések egymásra vonatkoztatása</i>	<i>A direkt és indirekt jelzések egymásra vonatkoztatása szituációs játékok keretében</i>	Képes felfogni és kisebb hibázással értékelni a direkt és indirekt jelzéseket a kommunikáció során.	Képes felfogni és helyesen értékelni a direkt és indirekt jelzéseket a kommunikáció során.
4.	<i>Az empátia</i>	<i>Az empátia jelentésének tisztázása; az empátia jelenlétének és hiányának, az ebből adódó következményeknek a számbavétele filmrészletek és szituációs játékok elemzésével</i>	Sejti az empátia szükségességét a társas kapcsolatokban.	Fel tudja ismerni az empátia jelenlétét, illetve hiányát szituációs játékokban, mindennapi élethelyzetekben.

ÖNISMERET 17 +018

5.	<i>A szimpátia és az ellenszenv</i>	<i>A szimpátia és az ellenszenv jelentésének tisztázása; a szimpátia és az ellenszenv megfigyelést torzító hatásainak számbavétele filmrészletek és szituációs játékok elemzésével</i>	Példát tud mondani a számára szimpatikus és ellenszenves viselkedésre.	Elemezni tudja a számára szimpatikus és ellenszenves viselkedés sajátosságait. Ismeri a rokon- és ellenszenv megfigyelést torzító hatását.
----	-------------------------------------	--	--	--

3. évfolyam

- a) *Tudjon kitölteni olyan hivatalos nyomtatványokat (pl. útlevelekérő lap), amelyekhez a személyi adatok széle körének (neve, anyja neve, születési helye, ideje, neme, állampolgársága, foglalkozása, lakcíme) ismerete szükséges.*
- b) *Adjon valóság-hű leírást saját és közeli ismerősei testalkatáról, arcáról, végtagjairól.*
- c) *Ismerje a fontosabb testméreteit (testmagasságát, tömegét, mell-, derék- és nyakbőségét).*
- d) *Tudja számba venni saját képességeit és képességhiányait, érzelmeit, érdeklődését, vágyait.*
- e) *Tudja pontosan leírni saját tevékenységeit és jellemezni azokat az önállóság, a kitartás, a pontosság és a lelkiismeretesség szempontjából.*
- f) *Képes legyen felismerni és megnevezni a direkt és indirekt jelzéseket különböző korú személyeknél a mindennapi kommunikációs-, élethelyzetekben.*
- g) *Ismerje fel az empátia jelenlétét, illetve hiányát szituációs játékokban, mindennapi élethelyzetekben.*
- h) *Tudja elemezni a számára szimpatikus és ellenszenves viselkedés sajátosságait. Ismerje a rokon- és ellenszenvenek a megfigyelést, értékelést torzító hatását.*

Tanulási cél, tematikus tananyag, tanulási program, teljesítmény

4. évfolyam

Az önismeret tanulásának céljai a 4. évfolyamon

Ismerjék meg a tanulók, hogy fejlődésünket, személyiségünk alakulását biológiai adottságok és környezeti hatások egyaránt befolyásolják, mégis valamennyien személy szerint is felelősek vagyunk azért, hogy milyen ember válik belőlünk. Szerezzenek ismereteket arról is, hogy az emberek fejlődése koronként, kultúrkörönként más és más, és a közvetlen környezet sajátosságai (éghajlat, táplálkozás) által is meghatározott. Lássák be, hogy az azonos feltételek között élő emberek fejlődési üteme is különböző lehet, sőt az egyes ember különböző (testi és lelki) tulajdonságai is eltérő ütemben fejlődhetnek.

Formatív értékelés

A tantervben jelölt minimum és optimum követelmények ajánlás a pedagógus számára az évközi értékeléshez

	TEMATIKUS TANANYAG	TANULÁSI PROGRAM	TELJESÍTMÉNY	
			MINIMUM	OPTIMUM
I.	A SZEMÉLYISÉG FEJLŐDÉSÉT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK	ISMERETEK TANULÁSA, TAPASZTALATOK SZERZÉSE A SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐKRŐL		
1.	<i>Az öröklődés: a testi jellemzők öröklődése; a képességek (tehetség) öröklődése; a betegségek öröklődése; öröklődés az ikreknél, a testvéreknél</i>	<i>Informálódás a hasonlóság örökletes alapjairól fényképek, szövegek elemzése és tapasztalatok alapján; a saját szüleinktől örökölt tulajdonságok számbavétele családi fotók és családtagok elbeszélései alapján</i>	Tudja, hogy minden ember egyedi, hogy személyiségünk egyes összetevői örökölték, mások megszerzettek.	Ismeri az öröklődés szerepét az egyedfejlődésben. Példát tud hozni híres családokról és saját tapasztalataiból az öröklődés szerepéről a tulajdonságok alakulásában.
2.	<i>Velünk született sajátosságok, születési traumák</i>	<i>Velünk született sajátosságokról, születési traumákról informáló szöveg elolvasása, feldolgozása</i>	Tudomása van arról, hogy a születés előtti fejlődésnek és a születésnek is komoly következményei lehetnek a személyiség születés utáni fejlődésére.	Tudomása van arról, hogy a születés előtti fejlődésnek és a születés körülményeinek komoly következményei lehetnek a személyiség születés utáni fejlődésére. Tud néhány példát mondani a születési rendellenességre.
3.	<i>A környezet hatása: tanulás mintakövetéssel (utánzás); szándékos tanulás, önnevelés</i>	<i>Az utánzás tanulmányozása, filmrészletek, szerepjátékok, kistestvéreknél szerzett tapasztalatok összegyűjtésével; beszélgetés arról, hogy ki kit utánoz szóhasználatban, öltözködésben, viselkedésben; a szándékos tanulás és az önnevelés fontosságáról informáló szöveg elolvasása, feldolgozása</i>	Ismeri az utánzás, a tanulás és a tudatos önnevelés szerepét a személyiség fejlődésében.	Ismeri az utánzás, a tanulás és a tudatos önnevelés szerepét a személyiség fejlődésében. Belátja, hogy ki-ké maga is felelős azért, amilyenné válik. Felismeri saját megnyilvánulásaitban mások hatásait. Törekszik arra, hogy szándékos tanulással, önneveléssel fejlessze személyiségét.

II.	AZ ÁTLAGOSTÓL ELTÉRŐ FEJLŐDÉS	ISMERETEK TANULÁSA, TAPASZTALATOK SZERZÉSE AZ ÁTLAGOSTÓL ELTÉRŐ FEJLŐDÉSRŐL		
1.	<i>Az átlagosnál lassúbb, retardált fejlődés</i>	<i>Ismeretek szerzése az átlagosnál lassúbb, retardált fejlődésről filmrészletek elemzésével, szövegolvasással, -feldolgozással</i>	Belátja, hogy az egyes emberek egyedfejlődése különböző ütemű, ezért az azonos életkorúak között is lehetnek olyan fejlettségbeli különbségek, amelyek mégsem kórosak. Toleráns magatartást tud tanúsítani retardált fejlődésű társaival szemben.	Belátja, hogy az egyes emberek egyedfejlődése különböző ütemű, ezért az azonos életkorúak között is lehetnek olyan fejlettségbeli különbségek, amelyek mégsem kórosak. Toleranciát tud tanúsítani és érvelni tud a másik ember személyisége tisztelete mellett.
2.	<i>Értelmi, mozgás és; érzékszervi fogyatékosok. A fogyatékosok kompenzálása; saját és mások fogyatékoságának elfogadása</i>	<i>Ismeretek tanulása, tapasztalatok szerzése, élmények felidézése a fogyatékosokról filmrészletek elemzésével, fogyatékosokat nevelő intézmények meglátogatásával, a segítőkész odafordulás kialakítása érdekében</i>	Toleráns magatartást tud tanúsítani fogyatékos társaival szemben.	Mindennapi helyzetekben segítséget tud nyújtani a fogyatékos embereknek. Toleranciát tud tanúsítani és érvelni tud a másik ember személyisége tisztelete mellett.
3.	<i>Az átlagosnál gyorsabb fejlődés - a tehetség</i>	<i>Az átlagosnál gyorsabb fejlődésről, a tehetségről informáló szöveg elolvasása, feldolgozása; tehetséges gyerekeket bemutató filmrészletek megfigyelése, elemzése</i>	Fel tud sorolni tehetséges személyeket és meg tudja nevezni, hogy milyen területen tehetségesek	Belátja, hogy az egyes emberek egyedfejlődése különböző ütemű, ezért az azonos életkorúak között is lehetnek olyan fejlettségbeli különbségek, hogy egyesek messze felülmúlják az azonos életkorúak átlagos teljesítményeit. Példát tud hozni híres családokról és saját tapasztalataiból a tehetségre.

Év végi követelmény

4. évfolyam

- a) *Ismerje az öröklődés szerepét az emberek fejlődésben. Különböző területekről (ikrek, híres emberek, ismerősök, családtagok) tudjon legalább 3-4 példát mondani az öröklődés szerepéről a külső tulajdonságok, képességek alakulására.*
- b) *Tudjon felsorolni néhány olyan jellemző sajátosságot, amit édesanyjától, apjától vagy nagyszüleitől örökölt.*
- c) *Tudja, hogy a születés előtti fejlődésnek és a születés körülményeinek komoly következményei lehetnek a személyiség születés utáni fejlődésére. Képes legalább egy példát mondani a születési rendellenességre.*
- d) *Ismerje az utánpótlás, a tanulás és a tudatos önévelés szerepét az emberi tulajdonságok fejlődésében. Látja be, hogy ki-kik maguk is felelős azért, amilyenné válnak.*
- e) *Tudja, tapasztalja, hogy minden ember más, mint a többi, elfogadja a másságot. Legyen toleráns másokkal, és tudjon érvelni a másik ember személyiségének tisztelete mellett.*
- f) *Mindennapi helyzetekben nyújtson segítséget a lassabban fejlődő és a fogyatékos társainak.*
- g) *Tudja elmondani saját szavaival, hogy mi tehetség. Tudjon felsorolni tehetséges személyeket és megnevezni olyan területeket, amelyen a példaként felhozott emberek tehetségesek.*

